

Com es forma un escriptor

Josep Pla va estrenar fa 50 anys l'edició de la seva 'Obra Completa' amb 'El quadern gris', crònica d'un aprenentatge literari en forma de dietari de joventut

Josep Pla va convertir el llit del mas de Llofriu en la seva taula de treball per combatre el fred de l'hivern, als anys setanta toni vidal

“Com que hi ha tanta grip, han hagut de clausurar la Universitat.” No hauria d'haver-hi cap lector mínimament instruït que ignorés aquest incipit amb el qual Josep Pla col·locava la literatura catalana a l'altura de la millor prosa europea del segle XX com si a penes li costés cap esforç, amb l'arbitrarietat discontinua, desinflada, fragmentària i lleugera d'un mer apunt privat. El quadern gris, pretès dietari de formació d'un escriptor jove desorientat que busca el seu lloc al món, va acabar representant l'ingrés de la literatura catalana en bloc en la majoria d'edat, i no pas en un moment qualsevol, sinó enmig d'una dictadura, que volia dir amb la

maquinària de censura a ple rendiment. Com els adolescents quan entren en fase adulta, no es pot escriure –no s'hauria de poder escriure– amb la mateixa ingenuïtat ni amb la mateixa petulància després de llegir El quadern gris de Pla. No hi ha marxa enrere, perquè aquest llibre, publicat per primera vegada l'abril de 1966, ara fa cinquanta anys, fixava no només un estil fastuós per dir la quotidianitat i la minúcia, o a la inversa, un estil diminut per dir la complexitat manicomial de la vida, sinó que posava també en evidència tota l'astúcia narrativa que requereix posar en circulació ni que sigui la petita veritat d'un sol home.

Només Ferrater va posar en dubte que el llibre l'hagués escrit un jove de vint anys

L'operació va ser tan complexa i elaborada, que fins i tot els millors crítics del país van tardar uns quants anys a adonar-se del que Pla els havia posat al davant. Tots sense excepció, des de Maurici Serrahima i Josep M. Castellet a Baltasar Porcel i Montserrat Roig, van creure en efecte, almenys al principi, que Pla els servia, sense a penes alteracions, un diari de joventut escrit just abans de marxar a París, el 1920, com a corresponsal de La Publicidad. Només Gabriel Ferrater es va permetre estendre una ombra de sospita en observar que als vint anys “no s'escriuen 800 pàgines bones”. Joaquim Molas també va adonar-se, ben aviat, que en el llibre se superposaven “de manera tumultuosa” textos de procedència molt diversa ja publicats en altres volums de Pla. Cap d'aquests atents lectors s'equivocava: El quadern gris és i no és un dietari de joventut, i és i no és un text homogeni i un mosaic textual. Però per damunt de tot, com va demostrar definitivament el professor Xavier Pla a la seva tesi doctoral, Josep Pla, ficció autobiogràfica i realitat literària (1997), és el “procés de construcció d'un Jo a través de l'escriptura” i, més encara, la crònica, fent servir tots els recursos narratius que la simulació del dietari disposa, de “l'adveniment d'un jove escriptor al món dels adults i la seva presa de consciència de l'ofici d'escriptor”.

Amb El quadern gris Pla empenia l'edició a Destino de la seva Obra Completa, un projecte que havia començat a prendre forma a l'editorial Selecta de Josep M. Cruzet a finals dels anys quaranta. Pla s'acostava llavors als seixanta anys i tenia pressa per posar ordre als seus papers. Era probablement l'escriptor més llegit del seu temps, però tenia tota l'aparença d'un home amargat i enfastidit. Les cartes que va girar amb Cruzet, editades per Maria Josepa Gallofré el 2003 al volum Amb les pedres disperses, permeten constatar que la revisió d'un

cert dietari de joventut de tapes grises amb vista a la redacció d'unes memòries ja rondava Pla almenys des de 1949. El juny de 1950, en resposta als requeriments de Cruzet, molt interessat en aquest "Carnet gris" de què li parla, Pla li escriu: "Això és un treball de molt d'alè i, encara que li sembli mentida, d'una gran envergadura. L'estic recopiant paraula per paraula, i això dóna feina, per les temptacions constants que es produeixen de modificar el text."

No hi ha cap dubte que va sucumbir-hi, a les temptacions, d'altra banda inevitables davant un quadern de notes més aviat sumàries, apressades i juvenils, per més que ja s'hi intuís el vigor de l'estil del Pla madur. Haurien de passar molts anys perquè sortís a la llum el manuscrit original, una d'aquelles sòbries llibretes de comptes, en efecte de tapes grises, que l'escriptor havia ratllat obsessivament a mesura que n'anava copiant els fragments per a l'obra definitiva i que havia anat omplint d'anotacions posteriors i fins i tot de retalls d'alguns dels seus articles que passarien a formar part, en un elaborat treball de composició, de la memòria reconstruïda que posa en joc El quadern gris.

Que qualsevol text autobiogràfic és també un exercici de ficcionalització de la pròpia experiència ho sabien perfectament els contemporanis de Pla, però potser no comptaven que l'autor fes el pas de rosca de comptar-se a si mateix dins l'artifici. Quan Montserrat Roig va anar-lo a entrevistar per a Destino, el gener de 1972, Pla encara sostenia la fal·làcia que El quadern gris no era més que una obra de joventut, amb tots els defectes i els infantilismes del cas. Una modèstia certament excessiva, gairebé fregant el masoquisme, venint d'un escriptor que ja el 1920 havia confiat el dietari al judici del seu mestre i mentor, Alexandre Plana, i que s'havia barallat amb aquesta obra tota la vida, copiant-la, reescribant-la, alterant-ne la cronologia per intensificar els efectes narratius, omplint els buits, retocant perfils, afinant una vegada i una altra el so de cada frase seguint aquella norma bàsica consistent a posar, com deia ell, al costat de cada substantiu, l'adjectiu pertinent. Escriure, va ajudar-nos a entendre Pla, és reescriure.

Publicat a:

- El Punt Avui. Comarques Gironines 23-04-2016 Pàgina 124
- El Punt Avui. Barcelona 23-04-2016 Pàgina 80
- El Punt Avui. Camp i Ebre 23-04-2016 Pàgina 80
- El Punt Avui. Lleida 23-04-2016 Pàgina 80
- El Punt Avui. Maresme 23-04-2016 Pàgina 80
- El Punt Avui. Catalunya Central 23-04-2016 Pàgina 80

Font del document:

http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/5-cultura/19-cultura/960817-com-es-forma-un-escriptor.html?piwik_campaign=rss&piwik_kwd=nacional&utm_source=rss&utm_medium=nacional&utm_campaign=rss&f=El+Punt+Avui